

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Шебештен С. Г., аспірантка кафедри економіки і підприємництва Ужгородського національного університету, м. Ужгород, Україна
e-mail: Edina.sebesten1980@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9471-5458

Пилипець С. І., аспірант кафедри економіки і підприємництва Ужгородського національного університету, м. Ужгород, Україна
e-mail: sergiypylypets@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5754-1762

***Анотація.** В статті досліджено ресурсний потенціал сільських територіальних громад. Авторами охарактеризовано соціальні, людські, фінансові, інформаційні, природні, регіональні ресурси в контексті їх наявності в межах територіальної громади. Особливу увагу акцентовано на фінансових ресурсах, які можуть надходити від різних джерел, таких як благодійні внески, спонсорська підтримка, гранти від міжнародних організацій або інвестиції від приватних підприємств. Обґрунтовано, що ефективне управління фінансовими ресурсами громади дозволяє забезпечити стабільність, потреби населення і розвиток території. Володіння інформацією про наявний ресурсний потенціал допомагає громадам будувати стабільні та стійкі економічні та соціальні системи, що робить їх менш залежними від зовнішніх факторів, а також дозволяє розробляти плани розвитку інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, школи, лікарні, які відповідають реальним потребам громади.*

***Ключові слова:** ресурсний потенціал, територіальні громади, фінанси, сільські території, економічний розвиток, соціальний розвиток.*

RESOURCE POTENTIAL OF RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES

Shebeshten Yedina, Uzhhorod National University, Ukraine, Uzhhorod, Ukraine
e-mail: Edina.sebesten1980@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9471-5458

Pylypets Serhii, Uzhhorod National University, Ukraine, Uzhhorod, Ukraine
e-mail: sergiypylypets@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5754-1762

***Abstract.** The article examines the resource potential of rural territorial communities. The authors characterize social, human, financial, informational, natural, and regional resources in the context of the territorial community. Special attention is focused on financial resources, which can come from various other sources, such as charitable contributions, sponsorship support, grants from international organizations, or investments from private enterprises. It is substantiated that effective management of the financial resources of the community allows ensuring stability, meeting the needs of the population, and developing the territory. Having information about the available resource potential helps communities build stable and sustainable economic and social systems, making them less dependent on external factors. It also allows for the development of plans for infrastructure facilities such as roads, schools, and hospitals that meet the real needs of the community. Knowledge of resource potential helps communities build stable and sustainable economic and social systems, making them less dependent on external factors. It also allows for the development of plans for infrastructure facilities such as roads, schools, and hospitals that meet the real needs of the community. A detailed study of resources makes rural areas more attractive to investors who see the potential for business development and investment. The purpose of writing the article is to research the resource potential of rural territorial communities. Various scientific research methods were used to achieve the goal. In particular, inductive and deductive methods were used to collect, process, and justify the existing resource potential of rural territorial communities. The graphic method was used for the systematization of social, human, financial, informational, natural, and regional resources, as well as for the formation of general budget indicators of the territorial communities of the Transcarpathian region in the form of tables. The abstract-logical method was used to summarize the results.*

***Keywords:** resource potential, territorial communities, finance, rural areas, economic development, social development.*

JEL Classification: O130, R110, O440.

Постановка проблеми. Необхідність дослідження ресурсного потенціалу сільських територіальних громад зумовлене визначення перспектив їх розвитку, виявлення найбільш

перспективного ресурсного потенціалу, який доцільно раціонально використовувати та спрямовувати на розвиток громади в створених умовах.

Необхідність дослідження ресурсного потенціалу сільських територіальних громад зумовлена багатьма факторами, серед яких стали зміни у геополітичному та економічному середовищі, забезпечення сталого розвитку, підвищення ефективності використання ресурсів, залучення інвестицій, підготовка та реалізація стратегій розвитку, зміцнення самоврядування, врахування потреб та думок місцевого населення. Таким чином, виникає потреба у вивченні ресурсного потенціалу сільських територій, що забезпечує побудову ефективних стратегій розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення теоретико-практичних аспектів розвитку сільських територій досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема, Газуда Л., Геєць В., Готра В., Добрянська Н., Добрянський Р., Слюсарчук М., Лендел М. Загальні аспекти дослідження сільських територій в контексті розвитку держави розкрито в працях Саблука П.Т. [9], Сторонянської І. З., Залуцького І. Р. [11], Патицької Х. О. Зарубіжний досвід розвитку сільських територій обґрунтовано в працях Готри В.В., Ковач А.Я. [4].

Регіональне вивчення розвитку сільських територій представлено в працях Бочко О. Ю. [2], Шпильової Ю.Б., Ільїної М.В. [14] та ін. Проте і досі залишаються недостатньо вивченими питання дослідження загальних аспектів наявного ресурсного потенціалу сільських територіальних громад.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри велику кількість наукових праць пов'язаних з дослідженням як ресурсного потенціалу так і вивченням діяльності сільських територіальних громад виникає потреба у сукупному дослідженні цих тем, а саме у дослідженні ресурсного потенціалу сільських територіальних громад.

Мета дослідження. Метою написання статті є дослідження ресурсного потенціалу сільських територіальних громад. Для досягнення поставленої мети застосовано різні наукові методи дослідження. Зокрема індуктивний та дедуктивний застосовано для збору, обробки та обґрунтування наявного ресурсного потенціалу сільських територіальних громад. Графічний метод використано для систематизації соціальних, людських, фінансових, інформаційних, природних та регіональних ресурсів, а також при формуванні загальних бюджетних показників діяльності територіальних громад Закарпатської області у вигляді таблиць. Для підбиття підсумків застосовано абстрактно-логічний метод.

Основний матеріал. На думку Шпильової Ю.Б., Ільїної М.В. розвиток громади складається з таких етапів, що замкнені у загальний цикл: розвиток капіталів (результатом є підвищення спроможності громади), організація громади (результатом є мобілізація громади і визначення зацікавлених сторін), визначення перспектив розвитку (результатом є формування спільного бачення майбутнього), визначення активів (результатом є створення «карти активів»), планування діяльності (результатом є розроблення плану дій з розвитку громади), реалізація програм, проектів, вжиття заходів з розвитку (результатом є поліпшення якості життя, розв'язання проблем громади), оцінювання діяльності (результатом є коригування програм та планів) [14, с. 67].

Нагадаємо, що кожна територіальна громада наділена ресурсами. Ресурси – це матеріальні і нематеріальні об'єкти/цінності, якими громада володіє, або якими може користуватися [12]. Отже, серед основних ресурсів, якими може володіти територіальна громада є соціальні, людські, фінансові, інформаційні, природні, регіональні (табл. 1).

Соціальні ресурси охоплюють широкий спектр людських ресурсів та взаємовідносин, які є основою для розвитку та підтримки соціальної структури, культури та спільності в даному регіоні. Соціальні ресурси територіальної громади характеризуються її демографічним складом, асортиментом соціальних послуг, громадською активністю, соціокультурними традиціями та громадською інфраструктурою, а також соціальною солідарністю.

Вивчення демографічного складу населення територіальної громади характеризується розміром населення, віковою структурою, статтю, етнічним складом тощо. Це дозволяє зрозуміти потреби та характеристики різних груп населення та спрямовувати соціальні програми та послуги населенню. Соціальні послуги визначаються рівнем їх доступності та якості надання у громаді, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, культура, спорт тощо. Важливо досліджувати, які послуги доступні населенню, як вони фінансуються та як можна поліпшити їх надання. Громадська активність формується під впливом громадських ініціатив у громаді. Громадська активність є ключовим елементом для сприяння соціальній співпраці, розвитку громадських ініціатив та розвитку громадського лідерства.

Вивчення соціокультурних традицій та цінностей населення територіальної громади сприяє збереженню та підтримці унікальності культурного спадку та ідентичності громади. Оцінка рівня розвиненості громадської інфраструктури, такої як культурні центри, бібліотеки, місцеві організації, спортивні заклади, центри надання соціальних послуг тощо є важливими для забезпечення громадської активності та сприяння взаємодії між громадянами. Вивчення рівня спільноти та соціальної солідарності у громаді сприяє її розвитку та забезпечує підтримку громадської взаємодопомоги та сприяє розвитку взаємовідносин у громаді.

Таблиця 1

Ресурсний потенціал територіальної громади

Ресурси	Територіальна громада	Сфера використання/застосування
Соціальні	Міська, селищна, сільська	Наявні норми (формальні/неформальні), цінності, які сприяють розвитку ефективних колективних дій у межах окремих груп людей. Забезпечує вирішення локальних проблем, без звертання до урядових структур
Людські	Міська, селищна, сільська	Навички та компетентності – як окремих індивідуумів, та загальної спільноти громадян, які проживають в межах територіальної громади. Це спеціальні здібності окремих людей, що проживають на території громади у різних сферах чи галузях. При цьому можна залучати активних людей у громаді, які мають унікальні здібності в різних сферах: народознавстві, освіті, техніці, медицині, підприємництві, традиціях тощо. до її розвитку.
Фінансові	Міська, селищна, сільська	Фінансові ресурси характеризуються наявністю різних джерел: бюджетних; інвестиційних; кредитних; грантових.
Інформаційні	Міська, селищна, сільська	Характеризуються сукупністю інформації різних установ (бібліотек, архівів, музеїв), що характеризується порівнянням функціональних можливостей, джерел наповнення інформації, способів консолідації різномірних інформаційних ресурсів з різних світових та вітчизняних Інтернет-порталів, що консолідують цифрову інформацію з різних джерел.
Природні	Міська, селищна, сільська	Характеризуються наявністю піщаного чи гранітного кар'єру, лісовими насадженнями, водним середовищем
Регіональні	Міська, селищна, сільська	Залежать від географічного розміщення територіальної громади, наприклад, чопська територіальна громада має кодон з Словаччиною та Угорщиною, що позитивно відображається на розвитку громади.
Особливі	Міська, селищна, сільська	Притаманні виключно територіальній громаді, наприклад, в межах Чинадіївської селищної громади є відомий на цілу Україну замок Шенборна

Джерело: сформовано авторами

Загалом, вивчення соціальних ресурсів територіальних громад може допомогти впровадженню ефективних соціальних політик, покращенню якості життя населення, сприянню розвитку спільноти та підвищенню рівня соціального благополуччя у громадах.

Людські ресурси територіальної громади є найважливішими для її розвитку та процвітання. До них належить все населення, яке проживає на її території, їх наявний потенціал та взаємодія з соціально-економічним середовищем громади. Людські ресурси характеризуються кількістю населення, їх віковою структурою, статевим складом, рівнем освіти, професійної структури та міграційних тенденцій. Ці дані дозволяють зрозуміти

демографічний потенціал громади, її ресурси для працевлаштування, розвитку громадських ініціатив, освіти та науково-технічного прогресу. При цьому важливе значення має кваліфікаційний рівень населення, їх професійні навички та здібності, рівень освіти, стан здоров'я тощо. Аналіз робочого потенціалу допомагає визначити, які галузі економіки мають конкурентні переваги та потребують підготовки фахівців, щоб підтримувати економічний розвиток громади. Освіта визначає рівень знань та кваліфікацію населення, їх здатність до адаптації до змін та реалізації нових ідей. Аналіз стану здоров'я населення, доступу до медичних послуг, програм соціального захисту та соціальної допомоги. Здоров'я та соціальний захист визначають рівень соціальної безпеки та забезпечення гідного життя для всіх мешканців громади. Отже, вивчення людських ресурсів територіальної громади допомагає розробити ефективні стратегії соціального розвитку, адаптовані до потреб та потенціалу населення. Такі дослідження можуть стати підґрунтям для впровадження соціальних програм, поліпшення якості життя та сприяння розвитку громади в цілому.

Фінансові ресурси територіальної громади складаються з різних джерел і можуть бути досить різноманітними, зокрема: доходи з податків і зборів, дотації та субвенції, прибуткові джерела, кредити та позики, інші джерела. Відмітимо, що надходження від різних видів податків і зборів є основним джерелом доходів для бюджетів територіальних громад. Це можуть бути податки на доходи фізичних і юридичних осіб, податок на нерухомість, податок на землю, податок на транспорт, комунальні платежі тощо. Величина надходжень залежить від ставок податків і розміру оподатковуваного об'єкту.

Фінансову підтримку територіальним громадам можуть надавати уряди вищих рівнів у формі дотацій та субвенцій. Ці кошти можуть спрямовуватися на розвиток певних галузей, соціальних програм, інфраструктури або компенсацію витрат. Крім того, територіальні громади можуть отримувати прибутки від власного майна, підприємств або земельних паїв, які перебувають у їх власності. Це можуть бути оренда нерухомості, дивіденди, збір за користування земельною ділянкою тощо. Деякі територіальні громади можуть залучати фінансові ресурси шляхом залучення кредитів або позик. Це може бути необхідно для фінансування великих інфраструктурних проєктів або реалізації програм розвитку.

Загалом, фінансові ресурси можуть надходити від різних інших джерел, таких як благодійні внески, спонсорська підтримка, гранти від міжнародних організацій або інвестиції від приватних підприємств. При цьому ефективне управління фінансовими ресурсами громади дозволяє забезпечити стабільність, розвиток та забезпечення потреб населення і розвиток території. Приклад приведемо на основі Закарпатської області. Зокрема, загальні бюджетні показники діяльності територіальних громад Закарпатської області станом на липень, 2022 р. подано в табл. 2.

Таблиці 2

Бюджетні показники діяльності територіальних громад
Закарпатської області (станом на липень, 2022р.)

Назва	Затверджено	Фактично	Минулий рік	Приріст, грн	Приріст, %
Заг. фонд. (без трансф.), грн	7196559300,28	4600996889,72	3483927236,39	1117069653	32,06 %
Спец. фонд. (без трансф.), грн	461572182,0	267211011,9	208936190,75	58274821	27,89 %
ПДФО, грн	5000415275,01	3433455038,69	2295589118,51	1137865920	49,57 %
Єдиний податок, грн	853421182	504116689	447067732	57048957	12,76 %
Земельний податок, грн	488983342	229889169	278875455	-48986286	-17,57 %
Акизний податок, грн	431839522	173925622	216066135	-42140512	-19,5 %
Місцеві податки, грн	1477445787	804768633	795991069	8777563	1,1 %
Офіційні трансферти, грн	6780712227	4127914684	4428029505	-300114821	-6,78 %

Видатки (Заг. та спец фонди), грн	15420430378	7743292992	7298401841	444891151	6,1 %
Видатки на органи місцевого самоврядування	1462951068	7830629501	689230553	93832398	13,61 %
Освіта	9046663500	4921964308	4720586953	201377354	4,27
Охорона здоров'я	531251142	241751783	210186145	31565638	15,02
ЖКГ	596587328	273356313	219305780	54050534	24,65

Джерело: Сформовано на основі [16]

За даними таблиці спостерігається загальний розвиток фінансової діяльності територіальних громад Закарпатської області в липні 2022р. Зокрема, спостерігається приріст загального та спеціального фондів територіальних громад Закарпатської області відповідно на 32,06% та 27,89%, ПДФО – на 49,57%. також зросли видатки на житлово-комунальне господарство на 24,65%.

Вважаємо, що найбільш вагоме значення для розвитку територіальної громади мають фінансові ресурси, які можуть надходити із різних джерел. У якості бюджетних ресурсів розглядаються кошти місцевого та державного бюджетів, що спрямовуються на фінансування потреб розвитку ОТГ і не тягнуть за собою боргових зобов'язань. Бюджетні джерела можуть формуватися як за рахунок внутрішніх ресурсів об'єднаної територіальної громади, так і за рахунок ресурсів, залучених ззовні [1, с. 47]. Розподіл субвенції ОТГ здійснюється в залежності від площі території та чисельності сільських жителів (постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.16 № 200 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад»). Чим більша кількість сільських жителів та площа території – тим більший обсяг субвенції ОТГ [1, с. 48].

Інформаційні ресурси територіальної громади складаються з різноманітних даних, знань та інформації, що стосуються громади та її функціонування (населення, інфраструктура, соці економічні та ін.). Інформаційні ресурси грають важливу роль у плануванні, прийнятті рішень, взаємодії з населенням та сприяють розвитку громади в цілому. Інформаційні ресурси територіальної громади є цінним інструментом для забезпечення транспарентності, ефективності та взаємодії між органами місцевого самоврядування, населенням та іншими зацікавленими сторонами. Використання інформаційних ресурсів може сприяти розробці дієвих стратегій та програм розвитку, забезпеченню сталого і збалансованого розвитку громади.

Природні ресурси територіальної громади складають багатий і різноманітний комплекс природних елементів, які знаходяться на її території і можуть використовуватися для задоволення потреб громадян, розвитку економіки та забезпечення екологічної стійкості. Ці ресурси є важливим аспектом природно-ресурсного потенціалу громади та впливають на її соціально-економічний розвиток.

Основні складові природних ресурсів територіальної громади включають земельні, водні, лісові, мінеральні та природні ресурси.

Земельні ресурси складають земельні ділянки, які можуть використовуватися для різних цілей, таких як сільськогосподарське виробництво, промисловість, житлово-комунальні потреби, природоохоронні заходи та інше. Правильне управління земельними ресурсами є важливим для забезпечення сталого розвитку громади та збереження природних екосистем. Водні ресурси є життєво важливим природним ресурсом для громади. Це можуть бути річки, озера, ставки, джерела та інші водойми. Водні ресурси використовуються для питної води, промисловості, енергетики, туризму та інших цілей. Лісові ресурси територіальної громади є важливим природним багатством, що забезпечує деревину, дрова, екологічну стійкість та інші користі для громади. Збалансоване використання лісових ресурсів допомагає забезпечити їхнє відновлення та довгострокову користь.

Мінеральні ресурси складають корисні копалини, які використовуються в промисловості, будівництві, енергетиці тощо. Раціональне використання мінеральних ресурсів є важливим

аспектом для сталого розвитку громади та запобігання екологічним проблемам.

Природні умови характеризуються природними ландшафтами, біорізноманіття, кліматичні умови та інші елементи природного середовища, які впливають на якість життя та діяльність населення громади. Збереження та раціональне використання природних ресурсів територіальної громади є важливим завданням для забезпечення економічного розвитку, забезпечення благополуччя громадян та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь. Ефективне управління природними ресурсами може сприяти сталому розвитку територіальних громад та забезпечити гармонію між природою і людиною.

Регіональні ресурси громади визначаються географічним розміщенням територіальної громади. Обов'язковим є врахування державних, громадських і приватних інтересів під час планування, забудови та іншого використання територій, а також активне залучення громадськості у процес розроблення, погодження, затвердження і реалізації проектних рішень [12, с.66].

Особливі ресурси визначаються особливостями територіальної громади, їх культурними цінностями тощо.

Висновки. Отже, необхідність дослідження ресурсного потенціалу сільських територіальних громад зумовлена потребою у визначенні оптимальних напрямків їхнього розвитку та реалізації потенціалу в найбільш ефективний спосіб.

Дослідження земельних, водних, лісових, мінеральних та природних ресурсів дозволяє визначити, які саме ресурси доступні громадам, і як їх можна оптимально використовувати для підтримки економічного та соціального розвитку. Знання ресурсного потенціалу допомагає громадам будувати стабільні та стійкі економічні та соціальні системи, що робить їх менш залежними від зовнішніх факторів, а також дозволяє розробляти плани для інфраструктурних об'єктів, таких як дороги, школи, лікарні, які відповідають реальним потребам громади.

Детальне вивчення ресурсів робить сільські території привабливішими для інвесторів, які бачать потенціал для розвитку бізнесу та вкладання коштів.

Таким чином, дослідження ресурсного потенціалу сільських територіальних громад є ключовим етапом для їхнього власного розвитку та внесення внеску у загальний економічний та соціальний прогрес.

Перспективами подальших досліджень в даному напрямі є вивчення рівня впливу кожного з видів ресурсів на розвиток територіальних громад.

Список літератури

1. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю. Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. К. : 2017. 107 с.
2. Бочко О. Ю. Дослідження розвитку сільських територій Закарпатської області в умовах Євроінтеграційних процесів. Науковий вісник Одеського національного економічного університету: зб. наук. праць. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2022. № 7 (296). С. 17-22.
3. Волосюк М. В., Сіренко І. В. Економічна безпека територіальної громади в системі забезпечення її сталого розвитку. Економіка та держава. 2021. № 6. С. 105–109. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.6.105.
4. Готра В.В., Ковач А. Зарубіжний досвід розвитку сільських територій. Збірник наукових праць. 2021. Вип. 2 (27). С.154-160.
5. Заблудська І. В., Гречана С. І. Методичне забезпечення формування ідентифікаційного профілю територіальної громади. Регіональна економіка. 2021. №2. С. 5-14.
6. Іванишин В.В., Стельмащук А.М. Інституційно-інноваційний розвиток сільських територій та громад як стратегічний пріоритет економічної безпеки держави і конвергенції її до стандартів ЄС. Інноваційна економіка. 2019. № 5-6. С. 5-14. URL: <http://inneco.org>. (дата звернення: 12.12.2023).
7. Пастух К. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. Науковий вісник: Державне управління, 2021. № 1 (7).С. 195-215.
8. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: монографія. НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук. ред. В.В. Борщевський. Львів, 2012. 216 с.
9. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної ста-

більності держави. Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій: матер. VII річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів- аграрників. К., 2005. 19 с.

10. Сидор І.П., Коваль С.Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. Економічні студії. 2021. № 1 (31). С. 130–137. URL: [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/1\(31\)_2021.pdf](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/1(31)_2021.pdf) (дата звернення: 12.12.2023).
11. Сторонянська І. З., Залуцький І. Р., Патицька Х. О Сільські території в Україні: практика ідентифікації та інструменти розвитку: науковоаналітична доповідь. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. Долишнього НАН України». 2021. 137 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»)
12. Ткачук А. Дацишин М. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.
13. Царик Л. П., Кузик І. Р., Царик П. Л. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу Тернопільської міської територіальної громади. LOGOS with Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference : Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences (Cambridge, May 20, 2022). Cambridge ; Vinnytsia : P.C. Publishing House : European Scientific Platform, 2022. С. 372-377. DOI 10.36074/logos-20.05.2022.110.
14. Шпильова Ю.Б., Ільїна М.В. Формування актив-орієнтованого підходу до розвитку територіальних громад. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2018. Випуск 1-2 (44). С. 63-67.
15. Antoniuk N., Perkhach O., Bochko O. Decentralization of rural areas through public-private partnership. Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 2021. 21(1). С. 55-64.
16. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0312>(дата звернення: 12.12.2023).

References

1. Borshch G. A., Vakulenko V. M., Grynychuk N. M., Dekhtyarenko Yu.F., Ignatenko O. S., Kuybida V. S., Tkachuk A. F., Yuzefovych V. V. (2017) Resources provision of the united territorial community and its marketing: education. manual K.. [in Ukrainian]
2. Bochko O. Yu.(2022) Research on the development of rural areas of Zakarpattia Oblast in the context of European integration processes. Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu: zb. naukovykh prats' Odesa: Odes'kyu natsional'nyu ekonomichnyu universytet, 7 (296), 17-22. [In Ukrainian]
3. Volosyuk M. V., Sirenko I. V. (2021) Economic security of the territorial community in the system of ensuring its sustainable development. Ekonomika i derzhava, 6, 105–109. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.6.105. [In Ukrainian]
4. Gotra V.V., Kovach A. (2021) Foreign experience in the development of rural areas. Zbirnyk naukovykh prats', 2 (27), 154-160. [In Ukrainian]
5. Zablodska, I. V.; Grechana, S. I. (2021) Methodological support for the formation of the identification profile of the territorial community. Rehional'na ekonomika, 2, 5-14. [In Ukrainian]
6. Ivanyshyn V.V., Stelmashchuk A.M. (2019) Institutional and innovative development of rural areas and communities as a strategic priority for the economic security of the state and its convergence to EU standards. Innovatsiyna ekonomika, 5-6, 5-14. Retrieved from <http://inneco.org>. (accessed December 12, 2023). [In Ukrainian]
7. Pastuh K. (2021) Strategic planning for the development of territorial communities. Naukovyy visnyk: Derzhupravlinnya, (7), 195-215. [In Ukrainian]
8. Development of rural areas in the system of European integration priorities of Ukraine: monograph (2012).. NAS of Ukraine. Institute of Regional Studies; of science ed. V.V. Borshevsky. Lviv. [In Ukrainian]
9. Sabluk P.T. (2005) Development of rural areas in the context of ensuring the economic stability of the state. Socio-economic problems of the development of the Ukrainian village and rural areas: Mater. VII Annual Meeting of the All-Ukrainian Congress of Agrarian Economists. K. [In Ukrainian]
10. Sydor I. P., Koval S. L. (2022) Financial aspects of functioning of territorial communities: theoretical and conceptual section. Current issues of financial theory and practice. Collection of materials of the Ninth Correspondence Distance Scientific Conference of Students and Young Scientists, Ternopil, ZUNU, April 10. Ch. 2,130-137. [In Ukrainian]
11. Storonianska I. Z., Zalutskyi I. R., Patytska H. O. (2021). Rural territories in Ukraine: identification practice and development tools: scientific and analytical report. Lviv, State

University "Institute of Regional Studies named after M. Dolishnyi National Academy of Sciences of Ukraine". (Series "Problems of regional development"), 137. [In Ukrainian]

12. Tkachuk A., Datsyshyn M. (2016). Internal and external resources for community development or Why lack of money is not the primary problem of the community? K.: ICC "Legal Status".

13. Tsaryk L. P., Kuzyk I. R., Tsaryk P. L. (2022) Assessment of the natural and recreational potential of the Ternopil city territorial community. ΛΟΓΟΣ with Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference: Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences (Cambridge, May 20, 2022). Cambridge; Vinnytsia : P.C. Publishing House: European Scientific Platform, 372-377. DOI 10.36074/logos-20.05.2022.110 [In Ukrainian]

14. Shpylova Y.B., Ilyina M.V. (2018) Formation of an asset-oriented approach to the development of territorial communities. Naukovo-vyrobnychy zhurnal "Biznes-navihator", 1-2 (44), 63-67. [In Ukrainian]

15. Antoniuk N., Perkhach O., Bochko O. (2021) Decentralization of rural areas through public-private partnership. Scientific Papers: Management, Economic Engineering in Agriculture & Rural Development, 21(1). С. 55-64. [in Romania].

16. Decentralization. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/areas/0312>. (accessed December 12, 2023). [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 12.12.2023

Прийнята до публікації 15.12.2023